II

(Teatised)

EUROOPA LIIDU INSTITUTSIOONIDE JA ORGANITE TEATISED

KOMISJON

Komisjoni teatis riigiabi reguleerivate õigusaktide täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt

(2009/C 85/01)

1. SISSEJUHATUS

1. 2005. aastal võttis komisjon vastu riigiabireformi kava [1] (edaspidi „riigiabi tegevuskava"), et muuta EÜ asutamislepingu kohane riigiabi kord tõhusamaks, läbipaistvamaks, usaldusväärsemaks ja prognoositavamaks. Põhimõttel „vähem ja paremini suunatud riigiabi" rajaneva riigiabi tegevuskava keskne eesmärk on innustada liikmesriike abi üldiselt vähendama ja suunama riigiabi ümber ühiseid huve teenivate horisontaalsete eesmärkide saavutamisele. Seoses sellega on komisjon taaskinnitanud oma kohustust võtta ebaseadusliku ja ühisturuga kokkusobimatu abi suhtes range seisukoht. Riigiabi tegevuskavas tõsteti esile vajadust liikmesriikide antava riigiabi eeskirjade sihipärasemaks jõustamiseks ja järelevalveks ning rõhutati, et eraõiguslikud menetlused liikmesriikide kohtutes võivad sellele eesmärgile kaasa aidata, parandades distsipliini riigiabi valdkonnas. [2]

2. Enne riigiabi tegevuskava vastuvõtmist käsitles komisjon liikmesriikide kohtute rolli juba 1995. aastal avaldatud teatises liikmesriikide kohtute ja komisjoni koostöö kohta riigiabi valdkonnas [3] (edaspidi „1995. aasta koostööteatis"). 1995. aasta koostööteatises kirjeldati võimalusi koostööks ja teabevahetuseks komisjoni ja liikmesriikide kohtute vahel.

3. 2006. aastal tellis komisjon uuringu, milles vaadeldi riigiabi käsitlevate õigusaktide täitmise tagamist riiklikul tasandil [4] (edaspidi „täitmisuuring"). Uuringu eesmärk oli analüüsida põhjalikult riigiabi eeskirjade täitmise eraõiguslikku tagamist liikmesriikides. Täitmisuuringus jõuti järeldusele, et ajavahemikul 1999–2006 on riigiabi käsitlevate kohtuvaidluste arv liikmesriikide tasandil märkimisväärselt suurenenud. [5]

4. Täitmisuuring näitas aga ka seda, et suur osa liikmesriikides toimunud kohtumenetlustest ei olnud suunatud ebaseaduslike riigiabimeetmete konkurentsi kahjustava mõju vähendamisele. Peaaegu kaks kolmandikku analüüsitud kohtuotsustest käsitlesid maksumaksjate esitatud hagisid seoses nende suhtes kehtestatud väidetavalt diskrimineerivate maksudega [6] ning abisaajate esitatud hagisid ebaseadusliku ja

[1] Riigiabi tegevuskava – vähem ja paremini suunatud riigiabi: riigiabireformi kava 2005–2009, KOM(2005) 107 lõplik.
[2] Riigiabi tegevuskava, punktid 55 ja 56.
[3] EÜT C 312, 23.11.1995, lk 8.
[4] Vt http://ec.europa.eu/comm/competition/state_aid/studies_reports/studies_reports.cfm Uuring hõlmas ainult EL 15 riike.
[5] Kohtuasjade koguarv suurenes 116-lt 357ni.
[6] 51 % kõigist otsustest.

ühisturuga kokkusobimatu abi tagasinõudmise vaidlustamiseks. ([7]) Riigiabi eeskirjade täitmise tagamisele suunatud hagisid oli suhteliselt vähe: konkurentide hagid liikmesriikide ametiasutuste vastu kahjunõuete täitmiseks, abi tagasinõudmiseks ja/või EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikel 3 põhinevate meetmete võtmiseks moodustasid ainult 19 % ning konkurentide otse abisaajate vastu esitatud hagid 6 % kohtuotsustest.

5. Ehkki täitmisuuringust selgub, et seni on eraõiguslikul täitmise tagamisel liikmesriikide kohtutes olnud riigiabi valdkonnas suhteliselt piiratud roll, leiab komisjon, et eraõiguslikud hagid võivad riigiabipoliitikat märkimisväärselt toetada. Menetlused liikmesriikide kohtutes võimaldavad kolmandatel isikutel käsitleda ja lahendada paljusid riigiabiga seotud probleeme otse riigi tasandil. Peale selle saavad liikmesriikide kohtud Euroopa Kohtu praktikale toetudes pakkuda hagejatele riigiabi eeskirjade rikkumise korral väga tõhusaid õiguskaitsevahendeid. See omakorda aitab kaasa rangemale distsipliinile riigiabi valdkonnas.

6. Käesoleva teatise peamine eesmärk on teavitada liikmesriikide kohtuid ja kolmandaid isikuid õiguskaitsevahenditest riigiabi eeskirjade rikkumise korral ning anda neile juhiseid eeskirjade praktikas kohaldamiseks. Lisaks püüab komisjon edasi arendada koostööd liikmesriikide kohtutega, tutvustades uusi praktilisi vahendeid, mis toetavad liikmesriikide kohtunikke nende igapäevatöös.

7. Käesoleva teatisega asendatakse 1995. aasta koostööteatis ja see ei piira ühenduse kohtute jaoks kehtivate asutamislepingu sätete ega õigusnormide tõlgendamist. Liikmesriikide kohtutele esitatakse lisateavet komisjoni veebilehel.

2. LIIKMESRIIKIDE KOHTUTE ÜLESANDED RIIGIABI EESKIRJADE TÄITMISE TAGAMISEL

2.1. Üldised küsimused

2.1.1. *Riigiabi tuvastamine*

8. EÜ asutamislepingu artikleid 87 ja 88 kohaldades peavad liikmesriikide kohtud ja potentsiaalsed hagejad kõigepealt vastama küsimusele, kas asjaomane meede kujutab endast riigiabi asutamislepingu tähenduses.

9. Asutamislepingu artikli 87 lõike 1 reguleerimisalasse kuulub *„igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, […] kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust”*.

10. Euroopa Kohus on sõnaselgelt öelnud, et sarnaselt komisjoniga on ka liikmesriikide kohtutel pädevus tõlgendada riigiabi mõistet. ([8])

11. Riigiabi mõiste ei piirdu subsiidiumidega. ([9]) Abi hõlmab muu hulgas ka maksusoodustusi ja riiklikest

([7]) 12 % kõigist otsustest.

([8]) Kohtuasi 78/76: *Steinike & Weinlig* (EKL 1977, lk 595, punkt 14); kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (EKL 1996, lk I-3547, punkt 49), kohtuasi C-354/90 *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs Prantsusmaa* (EKL 1991, lk I-5505, punkt 10) ning kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (EKL 2006, lk I-9957, punkt 39).

([9]) Kohtuasi C-308/01: *GIL Insurance jt* (EKL 2004, lk I-4777, punkt 69); kohtuasi C-387/92: *Banco Exterior de España vs. Ayuntamiento de Valencia* (EKL 1994, lk I-877, punkt 13); kohtuasi C-295/97: *Piaggio* (EKL 1999, lk I-3735, punkt 34); kohtuasi C-39/94, *SFEI*, (vt joonealune märkus 8, punkt 58); kohtuasi C-237/04, *Enirisorse* (EKL 2006, lk I-2843, punkt 42) ja kohtuasi C-66/02, *Itaalia vs. komisjon* (EKL 2005, lk I- 10901, punkt 77).

vahendeist tehtud investeeringuid olukorras, kus erainvestor oleks toetamisest hoidunud. ([10]) See, kas abi annab otseselt riik või seda antakse avalik-õigusliku või eraõigusliku üksuse vahendusel, mille riik on sel eesmärgil määranud või asutanud, ei ole siinjuures oluline. ([11]) Ent riiklikku toetust saab pidada riigiabiks ainult juhul, kui sellega soodustatakse teatavaid ettevõtjaid või teatavate kaupade tootmist (edaspidi „valikulisuse kriteerium"), vastandina üldistele meetmetele, mille suhtes EÜ asutamislepingu artikli 87 lõiget 1 ei kohaldata. ([12]) Peale selle peab abi moonutama või ohustama moonutada konkurentsi ja kahjustama liikmesriikidevahelist kaubandust. ([13])

12. Ühenduse kohtute praktikas ([14]) ja komisjoni tehtud otsustes on tihti ette tulnud küsimus, kas teatavaid meetmeid saab vaadelda riigiabina. Lisaks on komisjon andnud üksikasjalikke juhiseid seoses mitmesuguste keerukate valdkondadega, nagu eraõigusliku investori põhimõtte ([15]) ja eraõigusliku võlausaldaja kriteeriumi kohaldamine, ([16]) tingimused, mille puhul riigigarantiisid tuleb vaadelda riigiabina, ([17]) riigimaa müügi käsitlemine, ([18]) erastamine ja samalaadsed riiklikud meetmed, ([19]) abi, mis ei ületa miinimumpiirmäära, ([20]) ekspordikrediidikindlustus, ([21]) äriühingute otsene maksustamine, ([22]) riskikapitaliinvesteeringud ([23]) ning teadus- ja arendustegevuseks ja innovatsiooniks antav riigiabi. ([24]) Kohtupraktika, komisjoni juhised ja otsuste tegemise praktika võib olla liikmesriikide kohtutele ja potentsiaalsetele hagejatele riigiabi mõiste selgitamisel suureks abiks.

13. Kahtluse korral riigiabi suhtes võivad liikmesriikide kohtud vastavalt käesoleva teatise jaotisele 3 küsida

([10]) Vt kohtujurist Jacobsi ettepanek liidetud kohtuasjades C-278/92, C-279/92 ja C-280/92: *Hispaania vs. komisjon* (EKL 1994, lk I-4103, punkt 28): „Riigiabi andmisega on tegemist alati, kui liikmesriik teeb ettevõtjale kättesaadavaks vahendid, mida asjade loomuliku käigu korral ei oleks andnud tavapäraseid kaubanduslikke kriteeriume rakendav erainvestor, kes ei lähtu muudest sotsiaalse, poliitilise või heategevusliku iseloomuga kaalutlustest."

([11]) Kohtuasi 290/83: *komisjon vs. Prantsusmaa* (EKL 1985, lk 439, punkt 14) ja kohtuasi C-482/99, *Prantsusmaa vs. komisjon,* (EKL 2002, lk I-4397, punktid 36–42).

([12]) Seda eristust analüüsitakse sõnaselgelt kohtujurist Darmoni ettepanekus liidetud kohtuasjades C-72/91 ja C-73/91*: Sloman Neptun vs. Bodo Ziesemer* (EKL 1993, lk I-887).

([13]) Vt muu hulgas liidetud kohtuasjad C-393/04 ja C-41/05: *Air Liquide Industries Belgium* (EKL 2006, lk I-5293, punktid 33–36); kohtuasi C-222/04: *Cassa di Risparmio de Firenze jt* (EKL 2006, lk I-289, punktid 139–141) ja kohtuasi C-310/99: *Itaalia vs. komisjon* (EKL 2002, lk I-2289, punktid 84–86).

([14]) Hea näide on Euroopa Kohtu otsus Altmarki kohtuasjas, kohtuasi C-280/00: *Altmark Trans GmbH ja Regierungspräsidium Magdeburg vs. Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH* (EKL 2003, lk I-7747).

([15]) Eraõigusliku investori põhimõtte kohta üldiselt vt kohtuasi C-142/87, *Belgia vs. komisjon* (Tubemeuse) (EKL 1990, lk I-959); kohtuasi C-305/89, *Itaalia vs. komisjon* (Alfa Romeo), (EKL 1991, lk I-1603, punktid 19 ja 20). Üksikasjaliku põhjenduse kohta vt liidetud kohtuasjad T-228/99 ja T-233/99, *Westdeutsche Landesbank Girozentrale vs. komisjon* (EKL 2003, lk II-435, punkt 245 *et seq*.). Vt ka EÜ bülletään 9-1984, avaldatud väljaandes „Konkurentsiõigus Euroopa ühendustes", köide IIA, ning komisjoni teatis liikmesriikidele EMÜ asutamislepingu artiklite 92 ja 93 ja komisjoni direktiivi 80/723/EMÜ artikli 5 kohaldamise kohta riigi osalusega äriühingute suhtes tootmissektoris (EÜT C 307/3, 13.11.1993, lk 3). Kõnealuse põhimõtte kohaldamise kohta lennujaamade rahastamisel vt Ühenduse suunised lennujaamade rahastamise ja piirkondlikest lennujaamadest opereerivate lennuettevõtjate riikliku stardiabi kohta (ELT C 312, 9.12.2005punktid 42–52, lk 1,).

([16]) Kohtuasi C-342/96, *Hispaania vs. komisjon* (EKL 1999, lk I-2459, punkt 34) ja kohtuasi C-256/97, *DM Transport* (EKL 1999, lk I-3913, punkt 25).

([17]) Komisjoni teatis EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta garantiidena antava riigiabi suhtes (ELT C 155, 20.6.2008, lk 10).

([18]) Komisjoni teatis ametivõimude korraldatavas maa ja hoonete müügis sisalduvate riigiabi elementide kohta (EÜT C 209, 10.7.1997, lk 3).

([19]) XXIII konkurentsipoliitika aruanne, punktid 401 ja 402, ning kohtuasi C-278/92, *Hispaania vs. komisjon* (EKL 1994, lk I-4103).

([20]) Komisjoni määrus (EÜ) nr 1998/2006, 15. detsember 2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006, lk 5); komisjoni määrus (EÜ) nr 875/2007, milles käsitletakse EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes kalandussektoris ja millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1860/2004 (ELT L 193, 25.7.2007, lk 6); ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1535/2007, 20. detsember 2007, milles käsitletakse EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes põllumajandustoodete tootmise sektoris (ELT L 337, 21.12.2007, lk 35).

([21]) EÜ asutamislepingu artikli 93 lõike 1 kohane komisjoni teatis liikmesriikidele asutamislepingu artiklite 92 ja 93 kohaldamise kohta lühiajalise ekspordikrediidikindlustuse suhtes (EÜT C 281, 17.9.1997, lk 4), viimati muudetud komisjoni teatisega liikmesriikidele, millega muudetakse EÜ asutamislepingu artikli 93 lõike 1 kohast teatist asutamislepingu artiklite 92 ja 93 kohaldamise kohta lühiajalise ekspordikrediidikindlustuse suhtes (ELT C 325, 22.12.2005, lk 22).

([22]) Komisjoni teatis riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta äriühingute otsese maksustamisega seotud meetmete suhtes (EÜT C 384, 10.12.1998, lk 3).

([23]) Ühenduse suunised väikestesse ja keskmise suurusega ettevõtetesse tehtavatele riskikapitaliinvesteeringutele antava riigiabi kohta (ELT C 194, 18.8.2006, lk 2).

([24]) Ühenduse raamistik teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi kohta (ELT C 323, 30.12.2006, lk 1).

komisjoni arvamust. See ei piira liikmesriigi kohtu võimalust ja/või kohustust taotleda sellises küsimuses Euroopa Kohtult eelotsust EÜ asutamislepingu artikli 234 alusel.

2.1.2. *Rakendamiskeeld*

14. Kooskõlas EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikega 3 ei tohi liikmesriigid riigiabimeetmeid rakendada enne komisjoni eelneva heakskiiduta (rakendamiskeeld):

„Komisjoni informeeritakse kõikidest plaanidest abi määramise või muutmise kohta piisavalt aegsasti, et ta võiks avaldada oma arvamuse. Kui komisjon arvab, et mingi selline plaan ei sobi ühisturuga kokku artikli 87 järgi, algatab ta viivitamata lõikes 2 ettenähtud menetluse. Asjassepuutuv liikmesriik ei tohi rakendada kavatsetud meetmeid enne, kui nimetatud menetluse järgi on tehtud lõplik otsus." ([25])

15. Mitmel juhul saab aga riigiabi seaduslikult rakendada ka komisjoni eelneva heakskiiduta:

a) Peamiselt on see võimalik siis, kui meetme suhtes kohaldatakse mõnda grupierandimäärust, mis on välja antud nõukogu 7. mai 1998. aasta määruse (EÜ) nr 994/98 milles käsitletakse Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklite 92 ja 93 kohaldamist teatavate horisontaalse riigiabi liikide suhtes, ([26]) (edaspidi „võimaldamismäärus") raamistikus. Kui meede vastab kõigile grupierandimääruse nõuetele, vabastatakse liikmesriik kavandatavast abimeetmest teatamise kohustusest ning rakendamiskeeldu ei kohaldata. Võimaldamismäärusest lähtudes võttis komisjon esialgu vastu mitu grupierandimäärust, ([27]) millest osa on hiljem asendatud komisjoni 6. augusti 2008. aasta määrusega (EÜ) nr 800/2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldise grupierandi määrus); ([28])

b) Rakendamiskeeldu ei kohaldata ka olemasoleva abi ([29]) suhtes. See hõlmab muu hulgas abi, mida antakse kava kohaselt, mis oli olemas enne liikmesriigi ühinemist ELiga või kava kohaselt, mille komisjon on varem heaks kiitnud. ([30])

([25]) Rakendamiskeeldu korratakse ka nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määruse (EÜ) nr 659/1999 (millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks) artiklis 3 (EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1, edaspidi „menetlusmäärus"). Abi andmise täpse aja kohta vt komisjoni 15. detsembri 2006. aasta määruse (EÜ) nr 1998/2006, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 379, 28.12.2006, lk 5), põhjendus 10.

([26]) EÜT L 142, 14.5.1998, lk 1.

([27]) Komisjoni määrus (EÜ) nr 68/2001, 12. jaanuar 2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist koolitusabi suhtes (EÜT L 10, 13.1.2001, lk 20); komisjoni määrus (EÜ) nr 70/2001, 12. jaanuar 2001, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes (EÜT L 10, 13.1.2001, lk 33); komisjoni määrus (EÜ) nr 2204/2002, 12. detsember 2002, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist tööhõivealase riigiabi suhtes (EÜT L 337, 13.12.2002, lk 3), ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1628/2006, 24. oktoober 2006, mis käsitleb asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist investeeringuteks ette nähtud regionaalabi suhtes (ELT L 302, 1.11.2006, lk 29). VKE, koolituse ja tööhõive grupierandi määruse kohaldamisaega pikendati kuni 30. juunini 2008 komisjoni 20. detsembri 2006. aasta määrusega (EÜ) nr 1976/2006, millega muudetakse määruseid (EÜ) nr 2204/2002, (EÜ) nr 70/2001 ja (EÜ) nr 68/2001 seoses nende kohaldamisaja pikendamisega (ELT L 368, 23.12.2006, lk 85). Spetsiifilisi grupierandimäärusi kohaldatakse ka kalandus- ja põllumajandussektoris. Vt komisjoni määrus (EÜ) nr 736/2008, 22. juuli 2008, milles käsitletakse asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist riigiabi suhtes, mida antakse kalandustoodete tootmise, töötlemise ja turustamisega tegelevatele väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele (ELT L 201, 30.7.2008, lk 16) ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1857/2006, 15. detsember 2006, mis käsitleb asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamist põllumajandustoodete tootmisega tegelevatele väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele antava riigiabi suhtes ning millega muudetakse määrust (EÜ) nr 70/2001 (ELT L 358, 16.12.2006, lk 3).

([28]) ELT L 214, 9.8.2008, lk 3. Üldine grupierandi määrus jõustus 29. augustil 2008. Üleminekusätted on esitatud määruse artiklis 44.

([29]) Vt nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrus (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks artikli 1 punkt b (EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1).

([30]) Seda ei kohaldata, kui abikavas nähakse ette individuaalse teavitamise nõue teatavat tüüpi abi puhul. Olemasolevast abist teavitamise kohta vt ka kohtuasi C-44/93 *Namur-Les assurances du crédit vs. Office national du ducroire ja Belgia riik* (EKL 1994, lk I-3829, punktid 28–34).

16. Riikide kohtute riigiabimenetlused võivad vahel käsitleda grupierandimääruse kohaldamist või olemasolevat või heakskiidetud abi või mõlemaid. Seoses sellise määruse või abikava kohaldamisega saab liikmesriigi kohus hinnata ainult seda, kas kõik määruse või abikava tingimused on täidetud. Kui see nii ei ole, ei saa liikmesriigi kohus hinnata abimeetme ühisturuga kokkusobivust, sest see on ainult komisjoni ülesanne. ([31])

17. Kui liikmesriigi kohus peab otsustama, kas meetme puhul on tegemist heakskiidetud abiga, saab ta kontrollida ainult seda, kas kõik heakskiitmisotsuse tingimused on täidetud. Kui riigisiseselt tõstatatud küsimused on seotud komisjoni otsuse kehtivusega, ei ole liikmesriigi kohus pädev kuulutama ühenduse institutsioonide akte kehtetuks. ([32]) Kui on vaja otsustada kehtivuse üle, võib liikmesriigi kohus pöörduda – või teatavatel juhtudel peab pöörduma – Euroopa Kohtu poole eelotsuse saamiseks. ([33]) Euroopa Kohtu tõlgendusele vastavale õiguskindluse põhimõttele tuginedes ei ole komisjoni otsuse kehtivuse vaidlustamine eelotsusega enam isegi mitte võimalik, kui hageja oleks võinud algatada selle otsuse vastu ühenduse kohtutes menetluse EÜ asutamislepingu artikli 230 alusel, kuid ei teinud seda. ([34])

18. Liikmesriigi kohus võib paluda komisjonilt käesoleva teatise jaotise 3 kohast arvamust, kui tal on kahtlusi seoses grupierandimääruse või olemasoleva või heakskiidetud abikava kohaldamisega.

2.1.3. *Komisjoni ja liikmesriikide kohtute ülesanded*

19. Euroopa Kohus on korduvalt kinnitanud, et nii liikmesriikide kohtutel kui ka komisjonil on riigiabiga seotud õigusaktide täitmise tagamisel väga olulised, kuid selgelt erinevad ülesanded. ([35])

20. Komisjoni põhiülesanne on uurida kavandatavate abimeetmete kokkusobivust ühisturuga, lähtudes EÜ asutamislepingu artikli 87 lõigetes 2 ja 3 sätestatud kriteeriumidest. Kokkusobivuse hindamine on ainult komisjoni ülesanne, mis allub ühenduse kohtute kontrollile. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei ole liikmesriikide kohtutel õigust kuulutada riigiabi EÜ asutamislepingu artikli 87 lõikega 2 või 3 kooskõlas olevaks. ([36])

21. Liikmesriigi kohtu ülesanded sõltuvad asjaomasest abimeetmest ning sellest, kas meetmest on nõuetekohaselt teatatud ja kas komisjon on selle heaks kiitnud:

a) Riikide kohtutel palutakse tihti sekkuda juhul, kui liikmesriigi ametiasutus ([37]) ei ole abi andes pidanud kinni rakendamiskeelust. Selline olukord võib tekkida, kui abist jäetakse üldse teatamata või kui ametiasutus on seda rakendanud enne komisjoni heakskiitu. Sellisel juhul on liikmesriikide kohtute ülesanne kaitsta üksikisikute huve, mida abi ebaseadusliku rakendamisega kahjustatakse. ([38])

([31]) Vt punkt 20.
([32]) Vt kohtuasi C-119/05 *Lucchini* (EKL 2007, lk I-6199, punkt 53).
([33]) Kohtuasi T-330/94, *Salt Union vs. komisjon* (EKL 1996, lk II-1475, punkt 39).
([34]) Kohtuasi C-188/92: *TWD Textilwerke Deggendorf vs. Saksamaa* (EKL 1994, lk I-833, punktid 17, 25 ja 26); liidetud kohtuasjad C-346/03 ja C-529/03: *Atzeni jt* (EKL 2006, lk I-1875, punkt 31) ning kohtuasi C-232/05: *komisjon vs. Prantsusmaa* (nn Scotti kohtuasi) (EKL 2006, lk I-10071, punkt 59).
([35]) Kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 37); liidetud kohtuasjad C-261/01 ja C-262/01: *Van Calster ja Cleeren* (EKL 2003 lk I-12249, punkt 74) ning kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 41).
([36]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (EKL 2008, lk I-469, punkt 38); kohtuasi C-17/91: *Lornoy jt vs. Belgia riik* (EKL 1992, lk I-6523, punkt 30) ning kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 14).
([37]) Siia kuuluvad nii riigi, piirkondliku kui ka kohaliku tasandi ametiasutused.
([38]) Kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punktid 38 ja 44); liidetud kohtuasjad C-261/01 ja C-262/01: *Van Calster ja Cleeren* (vt joonealune märkus 35, punkt 75), ning kohtuasi C-295/97: *Piaggio* (vt joonealune märkus 9, punkt 31).

b) Liikmesriikide kohtutel on täita oluline osa ka Nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määruse (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks ([39]) (edaspidi „menetlusmäärus") artikli 14 lõike 1 alusel vastu võetud tagasinõudmisotsuste täitmise tagamisel, kui komisjon annab hinnangu, et ebaseaduslikult antud abi on ühisturuga kokkusobimatu ning kohustab asjaomast liikmesriiki kokkusobimatut abi saajalt tagasi nõudma. Liikmesriikide kohtute sekkumine johtub sellisel juhul tavaliselt abisaajate algatatud hagidest riigiasutuste tagasimaksenõuete seaduslikkuse kontrollimiseks. Sõltuvalt riigi menetlusõigusest võivad olla võimalikud ka muud õiguslikud meetmed (nt liikmesriigi ametiasutuse meetmed abisaaja suhtes, et täies ulatuses kohaldada komisjoni tagasinõudmisotsust).

22. Isikute huvide eest seistes peavad liikmesriikide kohtud võtma täielikult arvesse EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kehtivust ja otsest õigusmõju ([40]) ning ühenduse huve. ([41])

23. Liikmesriikide kohtute ülesandeid sellistel juhtudel kirjeldatakse üksikasjalikumalt jaotistes 2.2 ja 2.3.

2.2. **Liikmesriikide kohtute roll EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 täitmise tagamisel – ebaseaduslik riigiabi**

24. Nagu EÜ asutamislepingu artiklitest 81 ja 82 tulenevad ka kõnealuse lepingu artikli 88 lõikes 3 sätestatud rakendamiskeelust asjaomaste isikute (st abisaaja konkurentide) otseselt kohaldatavad individuaalsed õigused. Asjaomased isikud võivad oma õigusi kasutada, esitades abi andnud liikmesriigi vastu hagi riigi pädevale kohtule. Riikide kohtute üks kõige tähtsamaid ülesandeid riigiabi valdkonnas seisneb kõnealuste hagide menetlemises ja seega konkurentide õiguste kaitsmises EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt.

25. Liikmesriikide kohtutel on siinkohal nii oluline roll ka seetõttu, et komisjoni enda võimalused konkurentide ja teiste kolmandate isikute kaitsmiseks ebaseadusliku abi eest on piiratud. Eelkõige, nagu Euroopa Kohus otsustas Boussaci ([42]) ja Tubemeuse'i ([43]) kohtuasjades, ei saa komisjon võtta vastu lõplikku otsusust abi tagasinõudmiseks ainult selle põhjal, et sellest ei ole EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt teatatud. Seepärast peab komisjon korraldama täieliku kokkusobivuse hindamise, hoolimata sellest, kas rakendamiskeelust on kinni peetud või mitte. ([44]) Selline hindamine võib võtta aega ning komisjoni õigusi anda esialgseid korraldusi abi tagastamise kohta reguleerivad väga ranged juriidilised nõuded. ([45])

26. Seetõttu pakuvad liikmesriikide kohtute menetlused hea võimaluse ebaseadusliku riigiabi põhjustatud kahju hüvitamiseks konkurentidele ja teistele kolmandatele isikutele. Liikmesriikide kohtute käsutuses on järgmised õiguskaitsevahendid:

([39]) EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1.
([40]) Kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punktid 11 ja 12), ning kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punktid 39 ja 40).
([41]) Kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 48).
([42]) Kohtuasi C-301/87: *Prantsusmaa vs. komisjon* (nn Boussaci kohtuasi) (EKL 1990, lk I-307).
([43]) Kohtuasi C-142/87: *Belgia vs. komisjon* (nn Tubemeuse'i kohtuasi) (EKL 1990, lk I-959).
([44]) Kohtuasi C-301/87: *Prantsusmaa vs. komisjon* (nn Boussaci kohtuasi, vt joonealune märkus 41, punktid 17–23); kohtuasi C-142/87: *Belgia vs. komisjon* (nn Tubemeuse'i kohtuasi, vt joonealune märkus 42, punktid 15–19); kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 14) ning kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punkt 38).
([45]) Vt menetlusmääruse artikli 11 lõige 2, milles nõutakse, et asjaomane meede peab täiesti kindlalt olema oma olemuselt abi, et on vaja kiiresti tegutseda ja et valitseb tõsine oht konkurendile olulise ja korvamatu kahju tekitamiseks.

a) ebaseadusliku abi väljamaksmise takistamine;

b) ebaseadusliku abi tagasinõudmine (sõltumata selle kokkusobivusest);

c) intressi sissenõudmine ebaseaduslikult abilt;

d) konkurentide ja muude kolmandate isikute kahjunõuete rahuldamine ning

e) ajutised meetmed ebaseadusliku abi vastu.

27. Neid õiguskaitsevahendeid vaadeldakse üksikasjalikumalt jaotistes 2.2.1–2.2.6.

2.2.1. *Ebaseadusliku abi väljamaksmise takistamine*

28. Liikmesriikide kohtud on kohustatud kaitsma nende isikute õigusi, kelle huve rakendamiskeelu rikkumine kahjustab. Seetõttu peavad liikmesriikide kohtud EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 rikkumise korral tegema kooskõlas siseriikliku õigusega kõik asjakohased õiguslikud järeldused, ([46]) Kohtute kohustused ei piirdu siiski juba välja makstud ebaseadusliku abiga. Need hõlmavad ka juhtumeid, kus ebaseaduslikku abi alles kavatsetakse maksta. EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt kuulub liikmesriikide kohtute ülesannete hulka ka üksikisikute õiguste kaitse võimaliku rikkumise eest. ([47]) Niisiis on liikmesriigi kohtul kohustus sellise ebaseadusliku abi väljamaksmist takistada.

29. Liikmesriikide kohtute kohustus ebaseadusliku abi väljamaksmise takistamisel võib tekkida mitmesuguste menetluste käigus, sõltuvalt liikmesriikide õigusaktides ettenähtud õiguskaitsevahenditest. Väga sageli püüab hageja vaidlustada selle riikliku akti kehtivust, mille alusel ebaseaduslik riigiabi on määratud. Sellisel juhul järgneb ebaseadusliku makse takistamine tavaliselt loogiliselt sellele, et tehakse kindlaks abi andmise akti kehtetus, kuna liikmesriik on rikkunud EÜ asutamislepingu artikli 88 lõiget 3. ([48])

2.2.2. *Ebaseadusliku abi tagasinõudmine*

30. Ebaseaduslikult antud abi korral peab liikmesriigi kohus tegema kõik õiguslikud järeldused vastavalt liikmesriigi õigusele. Seepärast peab liikmesriigi kohus põhimõtteliselt nõudma abisaajalt ebaseadusliku riigiabi täielikku tagastamist. ([49]) Abisaajale esitatud nõue ebaseaduslik abi täielikult tagastada on osa liikmesriigi kohtu kohustusest kaitsta hageja (st konkurendi) individuaalseid õigusi EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt. Liikmesriigi kohtu esitatav tagastamisnõue ei sõltu seega abimeetme kokkusobivusest EÜ asutamislepingu artikli 87 lõikega 2 või 3.

([46]) Kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 12); kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 40); kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 47) ning kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punkt 41).

([47]) Vt viited joonealuses märkuses 38.

([48]) Seoses juhtumitega, mil abi andmise akt ei kehti, kuna liikmesriik on rikkunud EÜ asutamislepingu artikli 88 lõiget 3, vt kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 12); näitena vt ka Saksamaa föderaalkohtu (Bundesgerichtshof) 4. aprilli 2003. aasta otsus V ZR 314/02, VIZ 2003, 340 ja 20. jaanuari 2004. aasta otsus XI ZR 53/03, NVwZ 2004, 636.

([49]) Kohtuasi C-71/04: *Xunta de Galicia* (EKL 2005, lk I-7419, punkt 49); kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punktid 40 ja 68) ning kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 12).

31. Kuna liikmesriikide kohtud peavad nõudma ebaseadusliku abi täielikku tagastamist olenemata selle kokkusobivusest, võib abi tagastamine toimuda liikmesriigi kohtu kaudu kiiremini kui komisjonile esitatud kaebuse teel. Erinevalt komisjonist ([50]) saab liikmesriigi kohus piirduda kindlakstegemisega, kas asjaomane meede on riigiabi ja kas selle suhtes kohaldatakse rakendamiskeeldu, ning peabki sellega piirduma.

32. Liikmesriikide kohtute tagasinõudmiskohustus ei ole siiski absoluutne. Vastavalt SFEI kohtuasjas ([51]) tehtud otsusele võib esineda erandlikke asjaolusid, mille puhul ebaseadusliku riigiabi tagasinõudmine ei ole asjakohane. Kohaldatavad õiguslikud nõuded peavad sarnanema menetlusmääruse artiklite 14 ja 15 alusel kohaldatavatele nõuetele. ([52]) Teisisõnu: asjaolud, mis ei takistaks komisjoni abi tagasi nõudmast, ei saa õigustada ka liikmesriigi kohtu hoidumist abi täielikust tagasinõudmisest vastavalt EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikele 3. Sellises olukorras kohaldavad ühenduse kohtud väga rangeid nõudeid. ([53]) Eelkõige on Euroopa Kohus järjekindlalt otsustanud, et põhimõtteliselt ei või ebaseaduslikult antud abi saaja komisjoni tagasimaksekorraldust vaidlustades tuua põhjenduseks õiguspäraseid ootusi. ([54]) Hoolikas ettevõtja oleks suutnud kindlaks teha, kas talle antud abist on teatatud või mitte. ([55])

33. Liikmesriigi kohus võib jätta EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohase tagastamise õigustatult nõudmata juhul, kui mõni kindel ja konkreetne asjaolu on tekitanud abisaajas õiguspäraseid ootusi. ([56]) Selline olukord võib tekkida siis, kui komisjon on ise otseselt kinnitanud, et kõnealune meede ei ole riigiabi või et selle suhtes ei kohaldata rakendamiskeeldu. ([57])

34. CELFi kohtuasjas tehtud otsuses ([58]) selgitas Euroopa Kohus, et liikmesriikide kohtud vabanevad ebaseadusliku riigiabi täieliku tagasinõudmise kohustusest juhul, kui liikmesriigi kohtu otsuse tegemise ajaks on komisjon juba otsustanud, et abi on ühisturuga kokkusobiv. Kuna rakendamiskeelu eesmärk on tagada, et rakendada võib ainult ühisturuga kokkusobivat abi, ei ole see eesmärk enam ohus, kui komisjon on kokkusobivust juba kinnitanud. ([59]) Kui aga komisjon otsust veel vastu võtnud ei ole, ei saa liikmesriigid taganeda kohustusest kaitsta üksikisikute õigusi kooskõlas EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikega 3, hoolimata sellest, kas komisjoni menetlus on käimas või mitte. ([60])

([50]) Komisjon peab enne abi tagasinõudmist korraldama kokkusobivuse analüüsi, vt viited joonealuses märkuses 43.

([51]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punktid 70 ja 71), milles viidatakse punktidele 73-75 kohtujurist Jacobsi ettepanekus samas kohtuasjas; vt ka kohtuasi 223/85: *RSV vs. komisjon* (EKL 1987, lk 4617, punkt 17) ning kohtuasi C-5/89, *komisjon vs. Saksamaa* (EKL 1990, lk I-3437, punkt 16).

([52]) Kohaldatavate õiguslike nõuete kohta vt kohtujurist Jacobsi ettepanek kohtuasjas C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 75).

([53]) Artiklis 14 sätestatakse, et komisjon vabastatakse tagasinõudmiskohustusest ainult juhul, kui abi tagastamine on vastuolus ühenduse õiguse üldpõhimõtetega. Liikmesriik võib komisjoni otsuse abi tagasinõudmiseks jätta täitmata ainult juhul, kui tagasimaksmine oleks objektiivsetel asjaoludel võimatu, vt kohtuasi C-177/06: *komisjon vs. Hispaania* (EKL 2007, lk I-7689, punkt 46). Vt ka komisjoni teatis: ebaseaduslik ja ühisturuga kokkusobimatu riigiabi: abi tagasinõudmist käsitlevate komisjoni otsuste tõhus rakendamine liikmesriikides, punkt 17 (ELT C 272, 15.11.2007, lk 4).

([54]) Kohtuasi C-5/89: *komisjon vs. Saksamaa* (vt joonealune märkus 50, punkt 14); kohtuasi C-169/95: *Hispaania vs. komisjon* (EKL 1997, lk I-135, punkt 51) ning kohtuasi C-148/04: *Unicredito Italiano* (EKL 2005, lk I-11137, punkt 104).

([55]) Kohtuasi C-5/89: *komisjon vs. Saksamaa* (vt joonealune märkus 50, punkt 14); kohtuasi C-24/95: *Alcan Deutschland* (EKL 1997, lk I-1591, punkt 25) ning liidetud kohtuasjad C-346/03 ja C-529/03: *Atzeni jt* (vt joonealune märkus 34, punkt 64).

([56]) Vt kohtujurist Jacobsi ettepanek kohtuasjas C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 73) ning kohtuasi 223/85: *RSV vs. komisjon* (vt joonealune märkus 50, punkt 17).

([57]) Liidetud kohtuasjad C-182/03 ja C-217/03: *Belgia ja Forum 187 vs. komisjon* (EKL 2006, lk I-5479, punkt 147).

([58]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 45, 46 ja 55) ja 11. detsembri 2008 aasta otsus kohtuasjas C-384/07 *Wienstrom* (seni avaldamata, punkt 28).

([59]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punkt 49).

([60]) Nimetatud otsus kinnitab sõnaselgelt Euroopa Kohtu varasemas praktikas kehtestatud tagasinõudmiskohustust, vt kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punkt 41).

35. Ehkki pärast komisjoni positiivset otsust ei lasu liikmesriigi kohtul enam *ühenduse õigusest* tulenevat kohustust abi täielikuks tagasinõudmiseks, tunnistab Euroopa Kohus otsesõnu, et tagasinõudmiskohustus võib tuleneda *liikmesriigi õigusest*. ([61]) Selline tagasinõudmiskohustus ei piira siiski liikmesriigi õigust abi hiljem uuesti rakendada.

36. Kui liikmesriigi kohus on otsustanud, et ebaseadusliku abi andmisega on rikutud EÜ asutamislepingu artikli 88 lõiget 3, peab ta kindlaks määrama abi väärtuse, et otsustada tagasinõutava summa suuruse üle. Selles suhtes peavad liikmesriigi kohut aitama EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 kohaldamisega seotud ühenduse kohtute praktika ning komisjoni juhised ja otsustuspraktika. Kui liikmesriigi kohtul peaks tekkima abisumma arvestamisel raskusi, võib ta paluda abi komisjonilt, nagu selgitatud käesoleva teatise jaotises 3.

2.2.3. *Intressi sissenõudmine*

37. Ebaseaduslikust abist saadav majanduslik kasu ei piirdu abi nominaalsummaga. Peale selle saab abisaaja finantseelise ka abi enneaegsest rakendamisest. See tuleneb asjaolust, et kui komisjoni oleks abist teavitatud, oleks abi välja makstud hiljem (kui seda üldse oleks välja makstud). Seega oleks abisaaja pidanud laenama vajaliku summa kapitaliturgudelt ning maksnud selle eest ka turumääraga intressi.

38. See ajaline eelis on põhjus, miks abi tagasinõudmise korral komisjoni poolt on menetlusmääruse artikli 14 lõikes 2 sätestatud mitte ainult nominaalse abisumma tagasinõudmine, vaid ka intressi sissenõudmine alates päevast, mil ebaseaduslik abi anti saaja käsutusse, kuni päevani, mil see tegelikult tagastatakse. kohaldatav intressimäär on kindlaks määratud komisjoni 21. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 794/2004, millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks ([62]) (edaspidi „rakendusmäärus") artiklis 9.

39. CELFi kohtuasjas tehtud otsuses on Euroopa Kohus selgitanud, et abi ennetähtaegsest rakendamisest tuleneva rahalise eelise eest hüvitise (edaspidi „intress ebaseaduslikult abilt") nõudmine on osa liikmesriikide kohtute EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 järgsetest kohustustest. See tuleneb asjaolust, et ebaseadusliku abi ennetähtaegse rakendamise tõttu kannatavad konkurendid sõltuvalt asjaoludest abi mõju tõttu varem. Seega on abisaaja saanud põhjendamatut kasu. ([63])

40. Liikmesriikide kohtute kohustus intressi sisse nõuda võib tuleneda kahest olukorrast:

a) Nagu selgitatud, peab liikmesriigi kohus kooskõlas EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikega 3 tavajuhul nõudma ebaseadusliku abi täielikku tagastamist. Sel juhul tuleb tagasinõutava kogusumma kindlaksmääramisel algsele abisummale lisada ka intress ebaseaduslikult abilt.

([61]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 53 ja 55).
([62]) ELT L 140, 30.4.2004, lk 1. Viite- ja diskontomäärade kindlaksmääramise meetodi kohta vt komisjoni teatis viite- ja diskontomäärade kindlaksmääramise meetodi läbivaatamise kohta (ELT C 14, 19.1.2008, lk 6; nn viitemäärade teatis).
([63]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 50–52 ja 55).

b) Ent liikmesriigi kohus peab intressi sisse nõudma ka olukordades, kui tal erandkorras ei ole abi täieliku tagasinõudmise kohustust. Nagu on kinnitatud CELFi otsuses, peab liikmesriigi kohus andma korralduse intressi sissenõudmiseks isegi pärast seda, kui komisjon on teinud positiivse otsuse. ([64]) See asjaolu võib olla potentsiaalsete hagejate jaoks keskse tähtsusega, kuna annab tõhusa õiguskaitsevahendi ka juhtudel, kui komisjon on juba tunnistanud abi ühisturuga kokkusobivaks.

41. Intressi sissenõudmise kohustuse täitmiseks peavad liikmesriikide kohtud kindlaks määrama sissenõutava intressisumma. Siin lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

a) Lähtepunktiks võetakse abi nominaalsumma. ([65])

b) Kohaldatava intressimäära ja arvutusmeetodi kindlaksmääramisel peaksid kohtud arvestama asjaoluga, et ebaseaduslikult abilt intressi sissenõudmisega täidavad nad sama eesmärki, mida täidab komisjon menetlusmääruse artikli 14 kohaselt intressi sisse nõudes. Lisaks tulenevad intressi sissenõudmise nõuded ühenduse õigusest ja põhinevad otseselt EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikel 3. ([66]) Seetõttu kohaldatakse selliste nõuete suhtes käesoleva teatise jaotises 2.4.1 kirjeldatud võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtteid.

c) Et tagada kooskõla menetlusmääruse artikliga 14 ja täita tõhususe nõuet, on komisjon seisukohal, et liikmesriigi kohtu kasutatav intressiarvutusmeetod ei tohi olla leebem kui rakendusmääruses ette nähtud meetod. ([67]) Järelikult tuleb intress arvutada liitintressina ning kohaldatav intressimäär ei tohi olla madalam kui viitemäär. ([68])

d) Komisjoni arvates tuleneb võrdväärsuse põhimõttest, et kui liikmesriigi õigus näeb ette rakendusmääruses sätestatust rangema intressimäära arvutamise meetodi, peab liikmesriigi kohus kohaldama riigis kohaldatavaid rangemaid eeskirju ka EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikel 3 põhinevate nõuete suhtes.

e) Intressi arvutamine algab alati päevast, mil ebaseaduslik abi anti abisaaja käsutusse. Lõppkuupäev sõltub olukorrast liikmesriigi kohtu otsuse tegemise ajal. Kui komisjon on abi juba heaks kiitnud, nagu CELFi kohtuasja puhul, on lõppkuupäev komisjoni otsuse kuupäev. Muul juhul arvestatakse intressi kogu perioodi eest, mil ebaseaduslik abi oli abisaaja käsutuses, kuni päevani, mil abisaaja abi tegelikult tagasi maksab. Nagu kinnitati CELFi kohtuasjas tehtud otsuses, tuleb ebaseaduslikult abilt sissenõutav intress tasuda ka komisjoni positiivse otsuse vastuvõtmise ja ühenduse kohtu poolt kõnealuse otsuse tühistamise vahelise ajavahemiku eest. ([69])

([64]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 52 ja 55).
([65]) Vt eespool punkt 36. Sissenõudmisel võib maha arvata abi nominaalsummalt makstud maksud, vt kohtuasi T-459/93 *Siemens vs. komisjon* (EKL 1995, lk II-1675, punkt 83).
([66]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 52 ja 55).
([67]) Vt rakendusmääruse V peatükk.
([68]) Vt joonealune märkus 61.
([69]) Kohtuasi C-199/06, *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication,* vt joonealune märkus 36, punkt 69.

42. Kahtluse korral võib liikmesriigi kohus paluda abi komisjonilt, nagu kirjeldatud käesoleva teatise jaotises 3.

2.2.4. *Kahjunõuded*

43. EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt võib liikmesriikide kohtutelt nõuda ka nõuete rahuldamist sellise kahju hüvitamiseks, mille ebaseaduslik riigiabi on põhjustanud abisaaja konkurentidele ja muudele kolmandatele isikutele. ([70]) Kahjunõuded on tavaliselt suunatud riigiabi andva ametiasutuse vastu. Need nõuded võivad olla hageja jaoks eriti olulised, sest erinevalt hagidest, mille eesmärk on lihtsalt abi tagasinõudmine, saab hageja nõude rahuldamise korral kahju eest otsest rahalist hüvitust.

44. Euroopa Kohus on korduvalt otsustanud, et kahju kandnud kolmandad isikud võivad selliseid nõudeid esitada *liikmesriigi õiguse* kohaselt. ([71]) Järelikult sõltuvad need nõuded riigi õigusnormidest. Seetõttu on õiguslikud alused, millest hagejad on varem pidanud lähtuma, olnud liikmesriigiti väga erinevad.

45. Hoolimata võimalusest esitada kahjunõudeid liikmesriigi õiguse kohaselt, on rakendamiskeelu rikkumisel otsesed ja siduvad tagajärjed *ühenduse õiguse* alusel. EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohane rakendamiskeeld on nimelt vahetult kohaldatav ühenduse õiguse säte, mis on liikmesriikide kõikide ametiasutuste jaoks siduv. ([72]) Rakendamiskeelu rikkumine võib seega põhimõtteliselt anda põhjust kahjunõuete esitamiseks, lähtudes Francovichi ([73]) ja Brasserie du Pêcheur'i ([74]) kohtuasjadega seotud Euroopa Kohtu praktikast. ([75]) See kohtupraktika kinnitab, et liikmesriikidelt nõutakse üksikisikutele tekitatud kahju hüvitamist ühenduse õiguse rikkumise korral, kui asjaomane liikmesriik on selle eest vastutav. ([76]) Selline vastutus tekib juhul, kui: i) rikutud õigusnorm annab õigusi üksikisikutele; ii) rikkumine on piisavalt tõsine ning iii) liikmesriigi kohustuste rikkumise ja kahjustatud isikute kahju vahel on otsene põhjuslik seos. ([77])

46. Esimene nõue (ühenduse õigusest tuleneva kohustuse eesmärk on üksikisikute õiguste kaitse) on EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 rikkumise korral täidetud. Euroopa Kohus ei ole mitte ainult korduvalt kinnitanud, et EÜ asutamislepingu artikli 88 lõige 3 annab üksikisikutele õigusi, vaid on ka selgitanud, et nende õiguste kaitse on liikmesriikide kohtute ülesanne. ([78])

([70]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 53 ja 55); kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 56) ning 11. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-334/07 P, *komisjon vs. Freistaat Sachsen* (seni avaldamata, punkt 54).

([71]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 53 ja 55); kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 56) ning kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 75).

([72]) Kohtuasi 6/64: *Costa vs. E.N.E.L.* (EKL 1964, lk 1141); kohtuasi 120/73: *Lorenz GmbH vs. Saksamaa Liitvabariik jt* (EKL 1973, lk 1471, punkt 8) ning kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 11).

([73]) Liidetud kohtuasjad C-6/90 ja C-9/90: *Francovich ja Bonifaci vs. Itaalia* (EKL 1991, lk I-5357).

([74]) Liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93: *Brasserie du Pêcheur ja Factortame* (EKL 1996, lk I-1029).

([75]) Tõsiasi, et riigiabi eeskirjade rikkumise korral vastutab liikmesriik otse ühenduse õiguse alusel, leidis kinnitust kohtuasjas C-173/03: *Traghetti del Mediterraneo vs. Itaalia* (EKL 2006, lk I-5177, punkt 41).

([76]) Liidetud kohtuasjad C-6/90 ja C-9/90: *Francovich ja Bonifaci vs. Itaalia* (vt joonealune märkus 73, punktid 31–37) ning liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93: *Brasserie du Pêcheur ja Factortame* (vt joonealune märkus 74, punkt 31).

([77]) Vt kohtuasi C-173/03: *Traghetti del Mediterraneo vs. Itaalia* (vt joonealune märkus 74, punkt 45).

([78]) Kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaaa* (vt joonealune märkus 8, punktid 12–14); liidetud kohtuasjad C-261/01 ja C-262/01: *Van Calster ja Cleeren* (vt joonealune märkus 35, punkt 53) ning kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punkt 38).

47. Ka ühenduse õiguse piisavalt tõsise rikkumise nõue on EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 puhul üldiselt täidetud. Otsustades, kas ühenduse õiguse rikkumine on piisavalt tõsine, vaatleb Euroopa Kohus tähelepanelikult asjaomaste ametiasutuste kaalutlusõiguse ulatust. ([79]) Kui ametiasutusel kaalutlusõigus puudub, võib ühenduse õiguse väikseimgi rikkumine olla piisav ühenduse õiguse piisavalt tõsise rikkumise tuvastamiseks. ([80]) Seoses EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikega 3 ei saa liikmesriikide ametiasutused siiski omal äranägemisel jätta riigiabi meetmetest teatamata. Neil on põhimõtteliselt absoluutne kohustus kõikidest sellistest meetmetest enne nende rakendamist teatada. Ehkki Euroopa Kohus võtab vahel arvesse ühenduse õiguse rikkumise vabandatavust, ([81]) ei saa liikmesriikide ametiasutused riigiabi puhul tavajuhul väita, et nad ei olnud rakendamiskeelust teadlikud. Nimelt on seoses EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 ja artikli 88 lõike 3 kohaldamisega olemas rikkalik kohtupraktika ja arvukalt komisjoni juhiseid. Kahtluse korral võivad liikmesriigid õiguskindluse huvides alati meetmest komisjonile teatada. ([82])

48. Kolmas nõue, et ühenduse õiguse rikkumine peab olema põhjustanud hagejale tegelikku ja kindlat rahalist kahju, saab olla täidetud mitmel viisil.

49. Hageja väidab tihti, et asjaomane abi põhjustas otseselt kasumi saamata jäämist. Sellise nõude puhul peab liikmesriigi kohus võtma arvesse järgmist:

a) Ühenduse õiguses sätestatud võrdväärsuse ja tõhususe nõuete tõttu ([83]) ei tohi liikmesriigi õigusnormid välistada liikmesriigi vastutust kasumi saamata jäämise eest. ([84]) Ühenduse õiguse kohaselt on tegemist kahjuga, sõltumata sellest, kas hageja varad vähenesid või takistati hagejat tema varalise olukorra parandamisel. Kui liikmesriigi õigus selle siiski välistab, peab liikmesriigi kohus jätma vastava sätte EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 alusel esitatud kahjunõuete suhtes kohaldamata.

b) Saamata jäänud kasumi tegeliku väärtuse kindlakstegemine on lihtsam juhul, kui ebaseaduslik abi võimaldas abisaajal lüüa hagejalt üle mõne lepingu või konkreetse ärivõimaluse. Siis saab liikmesriigi kohus välja arvutada tulu, mille hageja oleks sellest lepingust tõenäoliselt saanud. Juhul, kui abisaaja on lepingu juba täitnud, võtab kohus arvesse ka tegelikult saadud tulu.

c) Kahju hindamine on keerulisem, kui abi põhjustab lihtsalt üldist turuosa kaotust. Sellisel juhul on üks võimalus võrrelda hageja tegelikku tulu (kasumiaruande põhjal) hüpoteetilise tuluga, mis hageja oleks saanud juhul, kui ebaseaduslikku abi ei oleks antud.

d) Võib esineda olukordi, kus hageja kantud kahju on saamata jäänud kasumist suurem. Nii võib see olla näiteks juhul, kui ebaseadusliku abi tagajärjel on hageja sunnitud äritegevuse lõpetama (nt maksejõuetuse tõttu).

([79]) Liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93: *Brasserie du Pêcheur ja Factortame* (vt joonealune märkus 73, punkt 55).
([80]) Kohtuasi C-278/05: *Robins jt* (EKL 2007, lk I-1053, punkt 71); kohtuasi C-424/97: *Haim* (EKL 2000, lk I-5123, punkt 38) ning kohtuasi C-5/94: *Hedley Lomas* (EKL 1996, lk I-2553, punkt 28).
([81]) Liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93: *Brasserie du Pêcheur ja Factortame* (vt joonealune märkus 74, punkt 56).
([82]) Ehkki EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 rikkumist tuleb seetõttu üldiselt pidada piisavalt tõsiseks, võib esineda erandolukordi, mis ei luba kahjunõuet rahuldada. Sellisel puhul võib juhtuda, et piisavalt tõsise rikkumise nõue on täitmata. Vt punktid 32 ja 33.
([83]) Vt jaotis 2.4.1.
([84]) Liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93: *Brasserie du Pêcheur ja Factortame* (vt joonealune märkus 74, punktid 87 ja 90).

50. Võimalus nõuda kahju hüvitamist on põhimõtteliselt sõltumatu mis tahes paralleelsest uurimisest, mis komisjon on seoses sama abimeetmega korraldanud. Uurimine ei vabasta liikmesriigi kohut kohustusest kaitsta EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 järgseid üksikisikute õigusi. ([85]) Kuna hageja võib olla valmis näitama, et ta on kandnud abi enneaegse rakendamise, täpsemalt abisaaja ebaseadusliku ajalise eelise tõttu kahju, ei saa kahjunõuete rahuldamist välistada ka sel juhul, kui komisjon on liikmesriigi kohtu otsuse tegemise ajaks abi juba heaks kiitnud. ([86])

51. Riikide menetluseeskirjad lubavad mõnel juhul liikmesriigi kohtul hagejale välja makstava tegeliku kahjusumma kindlakstegemiseks lähtuda mõistlikest hinnangutest. Kui menetluseeskirjad seda lubavad ja tingimusel, et toimitakse tõhususe põhimõtte kohaselt, ([87]) võib selliseid hinnanguid kasutada ka seoses EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikest 3 tulenevate kahjunõuetega. Liikmesriikide kohtutel võib olla sellest meetodist kasu, kui neil on raskusi kahjusumma väljaarvutamisega.

52. Käesoleva teatise jaotise 3 kohaselt on seoses kahjunõuete suhtes kohaldatavate ühenduse õigusnormidega ja kahjusumma arvutamisega võimalik taotleda ka komisjoni abi.

2.2.5. *Kahjunõuded abisaaja vastu*

53. Potentsiaalsetel hagejatel on õigus esitada kahjunõudeid riigiabi andva asutuse vastu. Siiski võib ette tulla ka olukordi, kus hageja eelistab nõuda kahju hüvitamist otse abisaajalt.

54. SFEI kohtuotsuses käsitles Euroopa Kohus konkreetselt küsimust, kas ühenduse õigus võimaldab algatada kahju hüvitamise hagi otse abisaaja vastu. Kohus jõudis järeldusele, et kuna EÜ asutamislepingu artikli 88 lõige 3 ei näe ette otseseid kohustusi abisaajale, ei ole sellistel nõuetel *ühenduse õiguse* kohaselt piisavalt alust. ([88])

55. See ei piira siiski mingil viisil abisaaja vastu esitatud kahjunõuete rahuldamise võimalikkust *liikmesriigi* materiaalõiguse alusel. Täpsemalt viitas Euroopa Kohus selles küsimuses võimalusele, et potentsiaalsed hagejad saavad lähtuda lepinguvälise vastutuse suhtes kohaldatavatest riiklikest eeskirjadest. ([89])

2.2.6. *Ajutised meetmed*

56. Liikmesriikide kohtute kohustus teha rakendamiskeelu rikkumisest vajalikke õiguslikke järeldusi ei piirdu lõplike otsuste tegemisega. EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriikide kohtud võtma ka ajutisi meetmeid, kui seda on vaja üksikisikute õiguste ([90]) ja artikli 88 lõike 3 tõhusa täitmise kaitseks.

([85]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 44).
([86]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 53 ja 55).
([87]) Vt jaotis 2.4.1.
([88]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punktid 72–74).
([89]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 75). Kollisiooninormide korral määratakse kohaldatav õigusnorm Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 864/2007 (lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma II)) alusel (ELT L 199, 31.7.2007, lk 40).
([90]) Kohtuasi C-354/90: *Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires jt vs. Prantsusmaa* (vt joonealune märkus 8, punkt 12); kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 52) ning kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 46).

57. Liikmesriikide kohtute õigus võtta ajutisi meetmeid võib olla huvitatud isikute jaoks äärmiselt tähtis, kui on vaja kiiret abi. Tänu oma võimalusele ebaseadusliku abi korral kiirelt tegutseda ning oma lähedusele ja oma käsutuses olevate meetmete laiale valikule on liikmesriikide kohtutel väga hea võimalus võtta ajutisi meetmeid, kui ebaseaduslik abi on juba välja makstud või väljamaksmisel.

58. Kõige lihtsamad juhtumid on need, mille puhul ebaseaduslikku abi ei ole veel välja makstud, kuid esineb oht, et väljamakse tehakse liikmesriigi kohtu menetluse jooksul. Sellisel juhul võib liikmesriigi kohtu kohustus takistada EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 rikkumist nõuda, ([91]) et kohus annaks välja ajutise korralduse ebaseadusliku väljamakse takistamiseks kuni küsimuse lahendamiseni.

59. Kui ebaseaduslik abi on juba välja makstud, näevad liikmesriigi kohtute EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohased ülesanded tavajuhul ette, et kohtud annaksid korralduse abi täielikuks tagastamiseks (koos intressiga ebaseaduslikult abilt). Tõhususe põhimõtte ([92]) kohaldamise tõttu ei tohi liikmesriigi kohus korralduse andmist menetlusega viivitades edasi lükata. Selline viivitamine mitte ainult ei kahjustaks artikli 88 lõikega 3 kaitstavaid üksikisikute õigusi, vaid suurendaks ka otseselt abi ebaseaduslikkusest tulenevat kahjulikku mõju konkurentsile.

60. Siiski võib vaatamata kõnealusele üldisele kohustusele ette tulla olukordi, kus liikmesriigi kohtu lõpliku otsuse tegemine viibib. Sellisel juhul peab liikmesriigi kohus üksikisikute õiguste kaitsmiseks artikli 88 lõike 3 kohaselt võtma kõik riiklike menetluseeskirjadega ettenähtud ajutised meetmed, et vähemalt ajutiselt lõpetada abi konkurentsivastane mõju („ajutine tagasinõudmine"). ([93]) Riiklike menetlusnormide kohaldamisel sellises olukorras tuleb järgida samaväärsuse ja tõhususe nõuet. ([94])

61. Kui liikmesriigi kohus on ühenduse kohtute kohtupraktika ja komisjoni otsuste tegemise praktika alusel esmapilgul põhjendatult veendunud, et meede kujutab endast ebaseaduslikku riigiabi, on komisjoni arvates ja siseriikliku menetlusõiguse kohaselt kõige otstarbekam abinõu kohtu määrus ebaseadusliku abisumma *ja* intressi paigutamine külmutatud kontole, kuni küsimus on lahendatud. Seejärel peab liikmesriigi kohus oma lõpliku otsusega andma korralduse külmutatud kontol olevate vahendite tagastamiseks riigiabi andvale asutusele, kui abi ebaseaduslikkust kinnitatakse, või nende vahendite andmiseks abisaaja käsutusse.

62. Ajutine tagasinõudmine võib olla väga tõhus vahend ka juhul, kui liikmesriigi kohtu menetlusega paralleelselt toimub ka komisjoni uurimine. ([95]) Uurimine ei vabasta liikmesriigi kohut kohustusest kaitsta EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaseid üksikisikute õigusi. ([96]) Seepärast ei või liikmesriigi kohus lihtsalt menetlust kuni komisjoni otsuseni peatada, jättes hageja artikli 88 lõike 3 kohased õigused seniks kaitseta. Kui liikmesriigi kohus soovib enne lõpliku ja pöördumatu tagasimaksekorralduse vastuvõtmist oodata komisjoni korraldatud kokkusobivuse hindamise tulemust, peab ta võtma asjakohaseid ajutisi meetmeid. Ka siin näib olevat sobiv lahendus vahendite paigutamine külmutatud kontole. Kui komisjon kuulutab abi:

([91]) Vt eespool jaotis 2.2.1.
([92]) Vt allpool jaotis 2.4.1.
([93]) Vt ka kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 52) ning kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 46).
([94]) Vt allpool jaotis 2.4.1.
([95]) Tagasinõudmise korral kohaldatavate ajutiste meetmete kohta vt allpool jaotis 2.3.1.
([96]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 44).

a) kokkusobimatuks, annab liikmesriigi kohus korralduse külmutatud kontol olevate vahendite tagastamiseks riigiabi andvale asutusele (abi koos intressiga).

b) kokkusobivaks, vabastab see liikmesriigi kohtu ühenduse õigusest tulenevast abi täieliku tagasinõudmise kohustusest. ([97]) Seetõttu võib kohus vastavalt liikmesriigi õigusaktidele ([98]) anda korralduse tegeliku abisumma andmiseks abisaaja käsutusse. Nagu kirjeldatud jaotises 2.2.3, jääb liikmesriigi kohtule siiski ühenduse õigusest tulenev kohustus intressi sissenõudmiseks ebaseaduslikult abilt. ([99]) Intress tuleb seetõttu maksta riigiabi andvale asutusele.

2.3. **Liikmesriikide kohtute ülesanded komisjoni negatiivsete tagasinõudmisotsuste rakendamisel**

63. Liikmesriikide kohtutel võib olla vaja tegelda riigiabi küsimustega ka juhul, kui komisjon on juba andnud korralduse abi tagastamiseks. Ehkki enamiku juhtumite puhul on tegemist hagidega riiklike tagasimaksekorralduste tühistamiseks, võivad kolmandad isikud nõuda ka riikide ametiasutustelt kahjude hüvitamist seoses komisjoni tagasinõudmisotsuse rakendamata jätmisega.

2.3.1. *Riikliku tagasimaksekorralduse kehtivuse vaidlustamine*

64. Kooskõlas menetlusmääruse artikli 14 lõikega 3 peavad liikmesriigid tagasinõudmisotsused viivitamata rakendama. Tagasinõudmine toimub liikmesriigi õigusaktide kohase menetluse alusel tingimusel, et see võimaldab kohest ja tõhusat tagastamisotsuse täitmist. Kui mõni liikmesriigi menetlusnorm takistab kohest ja/või tõhusat tagasinõudmist, ei või liikmesriigi kohus sellist normi kohaldada. ([100])

65. Mõnikord vaidlustatakse liikmesriigi kohtus tagasimaksekorraldusi, mis liikmesriikide ametiasutused on andnud välja komisjoni tagasinõudmisotsuse rakendamiseks. Selliste hagide suhtes kohaldatavaid eeskirju kirjeldatakse üksikasjalikult komisjoni 2007. aasta tagasinõudmist käsitlevas teatises, ([101]) mille peamised punktid on kokkuvõtlikult esitatud allpool.

66. Eelkõige ei saa liikmesriikide kohtutele esitatud hagides vaidlustada komisjoni otsuste kehtivust juhul, kui hageja oleks saanud asjaomast otsust vaidlustada otse ühenduse kohtutes. ([102]) See tähendab ka, et kui otsust oleks saanud vaidlustada EÜ asutamislepingu artikli 230 alusel, ei või liikmesriigi kohus tagasinõudmisotsuse rakendamist komisjoni otsuse kehtivusega seotud põhjustel peatada. ([103])

67. Liikmesriigi kohus peab põhimõtteliselt pakkuma õiguslikku kaitset juhul, kui ei ole ilmne, et hageja saab esitada EÜ asutamislepingu artikli 230 alusel hagi otsuse tühistamiseks (nt meede oli ulatuslik abikava ja hageja ei suuda näidata oma otsest seost sellega). Kuid isegi kõnealuses olukorras peab liikmesriigi kohtunik kooskõlas EÜ asutamislepingu artikliga 234 taotlema eelotsust, kui liikmesriigi kohtule esitatud hagi käsitleb komisjoni otsuse kehtivust ja seaduslikkust. ([104])

([97]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 46 ja 55).
([98]) Vt eespool punkt 35.
([99]) Kohtuasi C-199/06: *CELF ja Ministre de la Culture et de la Communication* (vt joonealune märkus 36, punktid 52 ja 55).
([100]) Kohtuasi C-232/05: *komisjon vs. Prantsusmaa* (nn Scotti kohtuasi; vt joonealune märkus 34, punktid 49–53).
([101]) Komisjoni teatis: ebaseaduslik ja ühisturuga kokkusobimatu riigiabi: abi tagasinõudmist käsitlevate komisjoni otsuste tõhus rakendamine liikmesriikides, viidatud eespool joonealune märkus 53, punktid 55–59.
([102]) Vt viited joonealuses märkuses 34.
([103]) Kohtuasi C-232/05: *komisjon vs. Prantsusmaa* (nn Scotti kohtuasi; vt joonealune märkus 34, punktid 59 ja 60).
([104]) Vt kohtuasi C-119/05*: Lucchini* (vt joonealune märkus 32, punkt 53).

68. Sellises olukorras tuleb ajutiste meetmete võtmisel lähtuda väga rangetest õiguslikest nõuetest, mis on kindlaks määratud Zuckerfabriki ([105]) ja Atlanta ([106]) otsustes: liikmesriigi kohus võib tagasimaksekorralduste täitmise peatada ainult siis, kui i) kohtul on tõsiseid kahtlusi seoses ühenduse õigusakti kehtivusega; kui vaidlustatud õigusakti kehtivus ei ole juba Euroopa Kohtus arutlusel, peab asjaomane kohus ise selle küsimuse Euroopa Kohtule esitama; ii) küsimus peab olema kiireloomuline, mis tähendab, et ajutiste meetmete võtmine on möödapääsmatult vajalik, et vältida tõsist ja korvamatut kahju meetme kohaldamist taotlevale poolele ning iii) kohus peab võtma nõuetekohaselt arvesse ühenduse huve. Kõiki neid tingimusi hinnates peab liikmesriigi kohus toimima kooskõlas ühenduse kohtute mis tahes otsusega, mis käsitleb komisjoni asjaomase otsuse õiguspärasust või ajutiste meetmete võtmise taotlust ühenduse tasandil. ([107])

2.3.2. *Tagasinõudmisotsuse rakendamata jätmisest tulenev kahju*

69. Sarnaselt rakendamiskeelu rikkumisega võib kooskõlas Francovichi ja Brasserie du Pêcheur'i otsustega ([108]) kahjunõudeid esitada ka siis, kui liikmesriikide ametiasutused jätavad täitmata tagasinõudmisotsuse, mis komisjon on menetlusmääruse artikli 14 alusel vastu võtnud. Komisjon on seisukohal, et selliseid kahjunõudeid käsitletakse rakendamiskeelu rikkumisega kirjeldatud põhimõtete alusel. ([109]) Nimelt on i) liikmesriigi tagasinõudmiskohustuse ja rakendamiskeelu eesmärk üksikisikute samade õiguste kaitse ning ii) komisjoni tagasinõudmisotsused ei jäta riikide ametiasutustele mingit kaalutlusõigust ja seepärast tuleb tagasinõudmiskohustuse rikkumist põhimõtteliselt pidada piisavalt tõsiseks. Järelikult sõltub ka komisjoni tagasinõudmisotsuse rakendamata jätmise tõttu esitatud kahjunõude rahuldamine sellest, kas hageja suudab näidata, et tema kantud kahju tuleneb otseselt tagasimaksmise hilinemisest. ([110])

2.4. **Menetlusnormid ja liikmesriikide kohtutele hagi esitamise õigus**

2.4.1. *Üldpõhimõtted*

70. Liikmesriikide kohtud peavad tagama rakendamiskeelu järgimise ning kaitsma üksikisikute õigusi ebaseadusliku riigiabi korral. Põhimõtteliselt kohaldatakse selliste menetluste suhtes liikmesriigi menetlusnorme. ([111]) Toetudes ühenduse õiguse üldpõhimõtetele, lähtutakse liikmesriigi õiguse kohaldamisel nendes olukordades siiski kahest väga olulisest tingimusest:

a) EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 alusel esitatud nõuete suhtes kohaldatavad liikmesriigi menetlusreeglid peavad olema vähemalt sama soodsad kui liikmesriigi õiguse alusel esitatud nõuete suhtes kohaldatavad normid (võrdväärsuse põhimõte) ([112]) ning

b) liikmesriigi menetlusnormid ei tohi muuta ühenduse õigusega antud õiguste kasutamist ülemäära keeruliseks ega praktikas võimatuks (tõhususe põhimõte). ([113])

([105]) Liidetud kohtuasjad C-143/88 ja C-92/89: *Zuckerfabrik Süderdithmarschen ja Zuckerfabrik Soest vs. Hauptzollamt Itzehoe ja Hauptzollamt Paderborn* (EKL 1991, lk I-415, punkt 33).
([106]) Kohtuasi C-465/93: *Atlanta Fruchthandelsgesellschaft jt vs. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft* (EKL 1995, lk I-3761, punkt 51).
([107]) Täpsemaid juhiseid vt 2007. aasta tagasinõudmist käsitlev teatis, punkt 59.
([108]) Vt viited joonealuses märkuses 77.
([109]) Vt jaotis 2.2.4.
([110]) Vt punktid 48–51.
([111]) Kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 45) ning kohtuasi C-526/04: *Laboratoires Boiron* (EKL 2006, lk I-7529, punkt 51).
([112]) Kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 45; liidetud kohtuasjad C-392/04 ja C-422/04: *i-21 Saksamaa* (EKL 2006, lk I-8559, punkt 57) ning kohtuasi 33/76: *Rewe* (EKL 1976, lk 1989, punkt 5).
([113]) Kohtuasi C-368/04: *Transalpine Ölleitung in Österreich* (vt joonealune märkus 8, punkt 45); kohtuasi C-174/02: *Streekgewest* (EKL 2005, lk I-85, punkt 18) ning kohtuasi 33/76: *Rewe* (vt joonealune märkus 112, punkt 5).

71. Ühenduse õiguse ülimuslikkust arvestades peavad liikmesriikide kohtud jätma liikmesriigi menetlusnormid kohaldamata, kui nende kohaldamine rikuks punktis 70 kirjeldatud põhimõtteid. ([114])

2.4.2. *Hagi esitamise õigus*

72. Tõhususe põhimõte mõjutab otseselt võimalike hagejate õigusi liikmesriikide kohtutes kooskõlas EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikega 3. Sellega seoses nõutakse ühenduse õiguses, et hagi esitamise õiguse suhtes kohaldatavad liikmesriigi õigusnormid ei tohi kahjustada õigust tõhusale kohtulikule kaitsele. ([115]) Liikmesriigi õigusnormid ei saa seetõttu anda hagi esitamise õigust ainult abisaaja konkurentidele. ([116]) Ka kolmandatel isikutel, keda abimeetmest tulenev konkurentsi moonutamine ei mõjuta, võib olla teistsugune piisav huvi (nagu täheldatud maksuasjades) hagi esitamiseks liikmesriigi kohtule. ([117])

2.4.3. *Hagi esitamise õigus maksuasjade puhul*

73. Punktis 72 viidatud kohtupraktika on eriti oluline riigiabi puhul, mis seisneb maksudest ja muudest finantskohustusest vabastamises. Sellistes asjades on üsna tavaline, et isikud, kelle suhtes sama maksuvabastust ei kohaldata, vaidlustavad EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 alusel oma maksukoormuse. ([118])

74. Ühenduse kohtupraktika alusel võivad kolmandatest isikutest maksumaksjad siiski toetuda rakendamiskeelule ainult siis, kui nende enda makstav maks moodustab ebaseadusliku riigiabi meetmest olulise osa. ([119]) Selline olukord tekib siis, kui asjaomaste liikmesriigi õigusnormide kohaselt kasutatakse maksutulu ainult ebaseadusliku riigiabi rahastamiseks ning see mõjutab otseselt sellise riigiabi summat, mille andmisega rikutakse EÜ asutamislepingu artikli 88 lõiget 3. ([120])

75. Üldistest maksudest vabastamise puhul ei ole eespool esitatud kriteeriumid tavaliselt täidetud. Ettevõtja, kes peab selliseid makse maksma, ei saa seepärast üldjuhul väita, et kellegi teise maksuvabastus on artikli 88 lõike 3 kohaselt ebaseaduslik. ([121]) Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei ole ebaseadusliku maksuvabastuse laiendamine ka hageja suhtes artikli 88 lõike 3 rikkumise puhul kohane lahendus – see meede ei kõrvaldaks ebaseadusliku abi konkurentsivastast mõju, vaid hoopis suurendaks seda. ([122])

2.4.4. *Tõendite kogumine*

76. Tõhususe põhimõte võib mõjutada ka tõendite kogumise protsessi. Kui näiteks teatava nõude suhtes teeb tõendamiskohustus nõude põhjendamise hageja jaoks võimatuks või ülemäära raskeks (nt seetõttu, et tema valduses ei ole vajalikke dokumente), peab liikmesriigi kohus kasutama kõiki liikmesriigi menetlusõiguses olemasolevaid vahendeid, et tagada hagejale juurdepääsu asjakohastele tõenditele. Kui liikmesriigi õigus seda ette näeb, võib see hõlmata liikmesriigi kohtu kohustust nõuda, et kostja või kolmas isik teeks vajalikud dokumendid hageja jaoks kättesaadavaks. ([123])

([114]) Kohtuasi 106/77: *Amministrazione delle finanze dello Stato vs. Simmenthal* (EKL 1978, lk 629, punktid 21 ja 24).
([115]) Kohtuasi C-174/02: *Streekgewest* (vt joonealune märkus 113, punkt 18).
([116]) Kohtuasi C-174/02: *Streekgewest* (vt joonealune märkus 113, punktid 14–21).
([117]) Kohtuasi C-174/02: *Streekgewest* (vt joonealune märkus 113, punkt 19).
([118]) Vt statistika eespool punktis 3 Teatavates sektorites või teatavate tootjate suhtes kohaldatavad erakordselt kõrged maksud võivad samuti moodustada riigiabi teistele ettevõtjatele, vt 22. detsembri 2008. aasta otsus kohtuasjas C-487/06 P *British Aggregates Association vs. komisjon* (seni avaldamata, punktid 81–86).
([119]) Kohtuasi C-174/02: *Streekgewest* (vt joonealune märkus 113, punkt 19).
([120]) Liidetud kohtuasjad C-393/04 ja C-41/05: *Air Liquide* (vt joonealune märkus 13, punkt 46); liidetud kohtuasjad C-266/04 – C-270/04, C-276/04 ja C-321/04 – C-325/04: *Casino France jt* (EKL 2005, lk I-9481, punkt 40) ning kohtuasi C-174/02: *Streekgewest* (vt joonealune märkus 113, punkt 26).
([121]) Liidetud kohtuasjad C-393/04 ja C-41/05: *Air Liquide* (vt joonealune märkus 13, punkt 48); liidetud kohtuasjad C-266/04–C-270/04, C-276/04 ja C-321/04–C-325/04: *Casino France jt* (vt joonealune märkus 111, punktid 43 ja 44).
([122]) Liidetud kohtuasjad C-393/04 ja C-41/05: *Air Liquide* (vt joonealune märkus 13, punkt 48).
([123]) Kohtuasi C-526/04: *Laboratoires Boiron* (vt joonealune märkus 110, punktid 55 ja 57).

3. KOMISJONI ABI LIIKMESRIIKIDE KOHTUTELE

77. Vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 10 on Euroopa Liidu institutsioonidel ja liikmesriikidel vastastikune lojaalse koostöö kohustus, et saavutada EÜ asutamislepingu eesmärgid. Artikliga 10 nähakse niisiis ette, et komisjon peab aitama liikmesriikide kohtuid ühenduse õiguse kohaldamisel. ([124]) Samuti võib liikmesriikide kohtuid kohustada abistama komisjoni selle ülesannete täitmisel. ([125])

78. Arvestades liikmesriikide kohtute keskset rolli riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel, püüab komisjon liikmesriikide kohtuid aidata, kui need leiavad, et selline abi on menetletavas kohtuasjas otsuse tegemiseks vajalik. Ehkki juba 1995. aasta koostööteatises pakuti liikmesriikide kohtutele võimalust paluda komisjonilt abi, ei ole kohtud seda võimalust korrapäraselt kasutanud. Seetõttu soovib komisjon teha uue katse tihedamaks koostööks liikmesriikide kohtutega, pakkudes praktilisemat ja kasutajasõbralikumat tuge. Seejuures on komisjon eeskujuks võtnud monopolidevastase koostööteatise. ([126])

79. Komisjon saab liikmesriikide kohtuid aidata kahel viisil:

a) Liikmesriigi kohus võib paluda komisjonil endale edastada asjakohast teavet (vt jaotis 3.1).

b) Liikmesriigi kohus võib paluda komisjonilt arvamust riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta (vt jaotis 3.2).

80. Liikmesriikide kohtuid abistades peab komisjon arvestama ametisaladuse kohustust ning kaitsma oma tegevust ja sõltumatust. ([127]) Täites oma artikli 10 järgset kohust liikmesriikide kohtute ees, peab komisjon seepärast jääma neutraalseks ja objektiivseks. Kuna abi osutamisega liikmesriikide kohtutele täidab komisjon oma kohust kaitsta avalikku huvi, ei kavatse komisjon kaitsta liikmesriigi kohtutes menetletava asja poolte erahuve. Seetõttu ei kuula komisjon liikmesriigi kohtule abi andes ära kohtuasja pooli.

81. Liikmesriikide kohtutele käesoleva teatise kohaselt antav abi on vabatahtlik ja ei piira ka kohtute võimalust või kohustust ([128]) taotleda Euroopa Kohtult EÜ asutamislepingu artikli 234 alusel eelotsust ühenduse õiguse tõlgendamise või kehtivuse küsimustes.

3.1. Teabe edastamine liikmesriikide kohtutele

82. Komisjoni ülesanne aidata liikmesriikide kohtuid riigiabi eeskirjade kohaldamisel hõlmab komisjoni kohustust edastada kohtutele tema valduses olevat asjakohast teavet. ([129])

([124]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 50); 13. juuli 1990. aasta määrus kohtuasjas C-2/88 IMM: *Zwartveld jt*, (EKL 1990, lk I-3365, punktid 16–22) ning kohtuasi C-234/89: *Delimitis vs. Henninger Bräu* (EKL 1991, lk I-935, punkt 53).

([125]) Kohtuasi C-94/00: *Roquette Frères* (EKL 2002, lk I-9011, punkt 31).

([126]) Komisjoni teatis koostöö kohta komisjoni ja ELi liikmesriikide kohtute vahel EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82 kohaldamisel (ELT C 101, 27.4.2004, lk 54), punktid 15–30.

([127]) 6. detsembri 1990. aasta määrus kohtuasjas C-2/88 IMM: *Zwartveld jt* (EKL 1990, lk I-4405, punktid 10 ja 11) ning kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (EKL 1996, lk II-921, punkt 93).

([128]) EÜ asutamislepingu artikli 234 alusel on liikmesriigi kohus, kelle otsuse peale ei saa edasi kaevata, teatavatel asjaoludel kohustatud taotlema Euroopa Kohtult eelotsust.

([129]) Kohtuasi C-39/94: *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 50); 13. juuli 1990. aasta määrus kohtuasjas C-2/88 IMM: *Zwartveld jt* (vt joonealune märkus 124, punktid 17–22); kohtuasi C-234/89: *Delimitis vs. Henninger Bräu* (vt joonealune märkus 124, punkt 53) ning kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (vt joonealune märkus 127, punktid 64 ja 65).

83. Muu hulgas võib liikmesriigi kohus paluda komisjonilt järgmist teavet:

a) Teavet komisjoni käimasoleva menetluse kohta; muu hulgas võib see hõlmata teavet selle kohta, kas komisjon on teatava abimeetme suhtes algatanud menetluse, kas teatavast meetmest on kooskõlas EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikega 3 nõuetekohaselt teatatud, kas komisjon on algatanud ametliku uurimise ning kas komisjon on juba vastu võtnud otsuse. ([130]) Kui otsust vastu võetud ei ole, võib kohus paluda komisjonil täpsustada, millal tõenäoliselt otsus tehakse.

b) Peale selle võivad kohtud paluda komisjonil edastada tema valduses olevaid dokumente. Nende dokumentide hulka võivad kuuluda komisjoni otsuste koopiad, kui need ei ole juba komisjoni veebilehel avaldatud, faktilised andmed, statistika, turu-uuringud ja majandusanalüüs.

84. Liikmesriikide kohtutega tehtava koostöö tõhususe tagamiseks käsitletakse teabenõudeid nii kiiresti kui võimalik. Komisjon püüab esitada kohtutele nõutava teabe ühe kuu jooksul alates teabenõude kättesaamisest. Kui komisjonil on vaja paluda liikmesriigi kohtult täpsemaid selgitusi, loetakse perioodi alguseks päeva, kui selgitused komisjonini jõuavad. Kui komisjon peab konsulteerima kolmandate isikutega, keda teabe edastamine otseselt mõjutab, algab ühekuuline periood konsulteerimise lõppedes. Selline olukord võib tekkida näiteks seoses teatava eraisikute esitatava teabega ([131]) või kui liikmesriigi kohus palub teise liikmesriigi esitatud teavet.

85. Liikmesriikide kohtutele teavet esitades peab komisjon kinni pidama füüsilistele ja juriidilistele isikutele EÜ asutamislepingu artikliga 287 ette nähtud garantiidest. ([132]) Artiklis 287 sätestatakse, et komisjoni liikmed, ametnikud ning muud teenistujad ei tohi avalikustada ametisaladuse pidamise kohustuse alla kuuluvat teavet. See kohustus võib hõlmata konfidentsiaalset teavet ja ärisaladusi.

86. EÜ asutamislepingu artiklid 10 ja 287 ei keela komisjonil täielikult ametisaladuse pidamise kohustuse alla kuuluva teabe edastamist liikmesriikide kohtutele. Nagu ühenduse kohtud kinnitavad, nõuab lojaalse koostöö kohustus, et komisjon annaks liikmesriigi kohtule mis tahes teavet, mida liikmesriigi kohus palub. ([133]) See hõlmab ka ametisaladuse pidamise kohustuse alla kuuluvat teavet.

87. Kui komisjon kavatseb liikmesriigi kohtule anda ametisaladuse pidamise kohustuse alla kuuluvat teavet, tuletab komisjon kohtule meelde tema kohustusi, mis on ette nähtud EÜ asutamislepingu artikliga 287. Komisjon küsib liikmesriigi kohtult, kas kohus saab tagada konfidentsiaalse teabe ja ärisaladuste kaitse ja teeb seda. Kui liikmesriigi kohus sellist garantiid anda ei saa, jätab komisjon asjaomase teabe edastamata. ([134]) Kui aga liikmesriigi kohus sellise garantii annab, edastab komisjon soovitud teabe.

([130]) Pärast kõnealuse teabe saamist võib liikmesriigi kohus paluda korrapäraselt esitada ajakohastatud andmed olukorra kohta.

([131]) Kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (vt joonealune märkus 126, punkt 91).

([132]) Kohtuasi C-234/89: *Delimitis vs. Henninger Bräu* (vt joonealune märkus 124, punkt 53) ning kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (vt joonealune märkus 126, punkt 90).

([133]) Kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (vt joonealune märkus 127, punkt 64) ning 13. juuli 1990. aasta määrus kohtuasjas C-2/88 IMM: *Zwartveld jt* (vt joonealune märkus 123, punktid 16–22).

([134]) Kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (vt joonealune märkus 127, punkt 93) ning 6. detsembri 1990. aasta määrus kohtuasjas C-2/88 IMM: *Zwartveld jt* (vt joonealune märkus 127, punktid 10 ja 11).

88. Võib ette tulla ka teisi olukordi, mille puhul komisjonil võib osutuda võimatuks teabe avaldamine liikmesriigi kohtule. Eelkõige võib komisjon keelduda teavet avaldamast, kui selle avaldamine ohustaks ühenduste tegevust ja sõltumatust. Nii oleks see siis, kui teabe avaldamine seaks ohtu komisjoni ülesannete täitmise ([135]) (nt kui teave on seotud komisjonisisese otsustusprotsessiga).

3.2. **Arvamused riigiabi eeskirjade kohaldamisega seotud küsimuste kohta**

89. Kui liikmesriigi kohtus menetletakse kohtuasja, mille suhtes tuleb kohaldada riigiabi eeskirju, peab kohus järgima kõiki asjakohaseid ühenduse õigusnorme riigiabi valdkonnas ning ühenduse kohtute praktikat. Lisaks võib liikmesriigi kohus otsida juhiseid komisjoni otsuste tegemise praktikast ning riigiabi eeskirjade kohaldamist käsitlevatest komisjoni teatistest ja suunistest. Siiski võib ette tulla olukordi, mille puhul need abivahendid ei paku piisavalt juhtnööre. Võttes arvesse oma EÜ asutamislepingu artikli 10 järgseid kohustusi ning olulist ja keerukat rolli, mis on liikmesriikide kohtutel riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel, annab komisjon kohtutele võimaluse taotleda riigiabi eeskirjade kohaldamisega seotud küsimustes komisjoni arvamust. ([136])

90. Komisjon võib põhimõtteliselt anda arvamusi kõigi liikmesriikide kohtute menetluste käigus tekkinud majanduslike, faktiliste või õiguslike küsimuste kohta. ([137]) Ühenduse õiguse tõlgendamist vajavas küsimuses võib liikmesriigi kohus samuti taotleda Euroopa Kohtult eelotsust EÜ asutamislepingu artikli 234 alusel. Kui siseriikliku õiguse järgi puudub liikmesriigi kohtu otsuse peale edasikaebamise võimalus, on kõnealune eelotsuse taotlemine põhimõtteliselt kohustuslik. ([138])

91. Võimalikud teemad, mille kohta komisjon võib anda arvamuse, hõlmavad muu hulgas järgmisi küsimusi:

a) Kas teatavat meedet saab pidada riigiabiks EÜ asutamislepingu artikli 87 tähenduses ja kui saab, siis kuidas tuleb arvutada abi täpne summa. Arvamused võivad olla seotud kõigi artiklis 87 mainitud kriteeriumidega (st liikmesriigi poolt või liikmesriigi ressurssidest antavast abist tuleneva eelise olemasolu, konkurentsi võimalik moonutamine ja mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele).

b) Kas teatav abimeede vastab grupierandimääruse teatavatele nõuetele, nii et eraldi teatamine ei ole vajalik ja EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohast rakendamiskeeldu ei kohaldata.

c) Kas teatav abimeede kuulub abikava alla, millest komisjonile on teatatud ja mille komisjon on heaks kiitnud, või saab seda muul viisil pidada olemasolevaks abiks. Ka sellistel puhkudel ei kohaldata artikli 88 lõike 3 kohast rakendamiskeeldu.

([135]) 6. detsembri 1990. aasta määrus kohtuasjas C-2/88 IMM: *Zwartveld jt* (vt joonealune märkus 127, punkt 11); kohtuasi C-275/00: *First ja Franex* (EKL 2002, lk I-10943, punkt 49) ning kohtuasi T-353/94: *Postbank vs. komisjon* (vt joonealune märkus 127, punkt 93).

([136]) Kohtuasi C-39/94, *SFEI jt* (vt joonealune märkus 8, punkt 50).

([137]) Seejuures tuleb siiski pöörata tähelepanu punktile 92 allpool.

([138]) Kui EÜ õiguse tõlgendus on võimalik selgelt tuletada olemasolevast kohtupraktikast või kui põhjendatud kahtluseks ei jää alust, ei pea kohus, kelle otsuse peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, taotlema asjas eelotsust Euroopa Kohtult, kuid ta võib seda teha. Vt kohtuasi 283/81 *Cilfit jt* (EKL 1982, lk 3415, punktid 14–20) ning 11. septembri 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-428/06–C-434/06 *Unión General de Trabajadores de la Rioja* (EKL 2008, lk I-0000, seni avaldamata, punktid 42 ja 43).

d) Kas esineb erandlikke asjaolusid (nagu need, millele viidatakse Euroopa Kohtu SFEI kohtuasjas tehtud otsuses, ([139]) mis ei võimalda liikmesriigi kohtul anda ühenduse õigusest lähtuvat korraldust abi täielikuks tagasimaksmiseks.

e) Kui liikmesriigi kohtult nõutakse intressi sissenõudmist, võib kohus paluda komisjonilt abi seoses intressi arvutamisega ja kohaldatava intressimääraga.

f) Kahjunõuete õiguslikud eeldused ühenduse õiguse kohaselt ning kahjusumma arvutamisega seotud küsimused.

92. Nagu mainitud punktis 20, on komisjoni ainupädevuses hinnata, kas abimeede sobib ühisturuga kokku EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 2 ja artikli 87 lõike 3 kohaselt. Liikmesriikide kohtutel ei ole õigust abimeetme kokkusobivust hinnata. Komisjon ei saa seetõttu küll esitada arvamust seoses abi kokkusobivusega, kuid see ei takista liikmesriigi kohtul taotleda menetlusteavet selle kohta, kas komisjon juba hindab teatava abimeetme kokkusobivust (või kavatseb seda teha), ning kui jah, siis millal tõenäoliselt otsus tehakse. ([140])

93. Oma arvamuses piirdub komisjon palutud faktilise teabe või majandusliku või õigusliku selgitusega ega anna liikmesriigi kohtus arutlusel olevale kohtuasjale hinnangut. Lisaks sellele ei ole komisjoni arvamus liikmesriigi kohtule siduv, erinevalt ühenduse kohtute autoriteetsest ühenduse õiguse tõlgendusest.

94. Liikmesriikide kohtutega tõhusa koostöö tagamiseks käsitletakse taotlusi komisjoni arvamuse saamiseks nii kiiresti kui võimalik. Komisjon püüab esitada kohtutele nõutava teabe nelja kuu jooksul alates teabenõude kättesaamisest. Kui komisjonil on vaja paluda liikmesriigi kohtult täpsemaid selgitusi, loetakse perioodi alguseks päeva, kui selgitused komisjonini jõuavad.

95. Siinkohal tuleb siiski märkida, et liikmesriikide kohtute üldine kohustus kaitsta EÜ asutamislepingu artikli 88 lõike 3 kohaselt üksikisikute õigusi, jääb jõusse ka sel perioodil, mil komisjon valmistab ette nõutud arvamust. Nagu mainitud punktis 62, kohaldatakse liikmesriigi kohtu kohustust kaitsta artikli 88 lõike 3 kohaselt üksikisikute õigusi sõltumata sellest, kas komisjoni arvamus on juba saabunud või mitte. ([141])

96. Nagu punktis 80 juba osutatud, ei kuula komisjon enne kohtule arvamuse esitamist pooli ära. Komisjoni arvamust tuleb riiklikus menetluses käsitleda kooskõlas liikmesriigi asjaomaste menetluseeskirjadega, mis peavad arvestama ühenduse õiguse üldpõhimõtteid.

([139]) Vt viited joonealuses märkuses 51.
([140]) Vt eespool punkt 83.
([141]) See võib hõlmata ajutisi meetmeid, mida on kirjeldatud eespool jaotises 2.2.6.

3.3. **Praktilised küsimused**

97. Et veelgi tõhustada koostööd ja teabevahetust liikmesriikide kohtutega, on komisjon otsustanud luua ühtse kontaktpunkti, kuhu liikmesriikide kohtud saavad pöörduda kõigi abitaotlustega vastavalt jaotistele 3.1 ja 3.2 ning kõigi muude riigiabi käsitlevate kirjalike või suuliste küsimustega, mis võivad nende igapäevatöös ette tulla.

European Commission
Secretariat General
B-1049 Brussels
Belgium
Telefon: 0032 2 29 76271
Faks: 0032 2 29 98330
E-post: ec-amicus-state-aid@ec.europa.eu

98. Komisjon avaldab konkurentsipoliitika aastaaruandes kokkuvõtte käesoleva teatise kohaselt toimunud koostööst liikmesriikide kohtutega. Samuti avaldab komisjon oma arvamused ja tähelepanekud oma veebilehel.

4. **LÕPPSÄTTED**

99. Käesoleva teatise eesmärk on aidata liikmesriikide kohtutel kohaldada riigiabi eeskirju. See ei ole liikmesriigi kohtute jaoks siduv ega mõjuta nende sõltumatust. Käesolev teatis ei mõjuta liikmesriikide õigusi ja kohustusi ega ühenduse õiguse alusel tegutsevate füüsiliste või juriidiliste isikute õigusi ja kohustusi.

100. Käesoleva teatisega asendatakse 1995. aasta koostööteatis.

101. Komisjon kavatseb viis aastat pärast käesoleva teatise vastuvõtmist selle uuesti läbi vaadata.